

SAĞIRDERE (1955)

KEMAL TAHİR (1910 – 1973)

Genel Bakış

Tahir, Çankırı hapisanesinde bulunduğu yıllarda orada tanışmış olduğu yerli halktan esinlenerek "Sağirdere" adlı romanını kaleme almıştır. Oldukça uzun bir yapıtın ikinci cildini hapisanedeyken kaybeder. 1950 yılında elinde bulunan ilk cildi "Sağirdere" adıyla Posta gazetesinde tefrika edilir. Daha sonra 1955 yılında Remzi Kitabevi tarafından kitap haline getirilir. Eserin ikinci cildini yeniden kaleme alan Tahir, ona "Körduman" adını verir ve o da, 1957 yılında aynı yayınevinde basılır. "Sağirdere" 1939 – 1943 yılları arasında kaleme alınmış ve yazılmasından on yıl geçtikten sonra basılabilmıştır. Tahir'in ilk romanı olan "Sağirdere"de, gerçekçi uygulamaların ışığında Anadolu köylüsünün toplumsal ilişkileri, gelenek ve görenekleri, inançları, yaşadığı değişimler, zafları, varoluşsal mücadelesi gibi birçok konu işlenir. Anlatı, Çankırı'nın Yamören köyünde geçer ve köydeki genç delikanlılardan biri olan Kulaksızın Mustafa'nın köyünde kabul gören bir bireye nasıl dönüştüğünün hikayesi anlatılır. Sevdiği kadına kavuşmak için yaptığı fedakarlıklar ve giriştiği işler sırasında karşılaştığı zorluklar gerçekçi uygulamalarla okura sunulur. Eser "Düğün" ve "Gurbet" adlarını taşıyan iki ana bölümden oluşur. Bunlardan ilki yedi ara bölümden, ikincisi beş ara bölümden oluşmaktadır.

Kişiler

Kulaksızın Mustafa Anlatının başkarakteri, Kulaksızın Yakup'un oğludur ve on altı yaşındadır. Öksüz olarak büyüyen karakterin babası, çeşitli hurafelere ve batını inançlara inanır. Yaşadığı belde cehalet oldukça baskındır. Ayşe adlı genç bir kıza tutkun olan karakter, onu kendisine bağlamak için birçok girişimde bulunsa da, durumu oldukça ümitsizdir. Sevdiği kadının gönlünü kazanabilmek için arkadaşı Vahit'le Ankara'ya giden Mustafa'nın asil dramı burada başlar.

Pelvan Vahit Mustafa'nın en yakın arkadaşı olan Vahit de aynı köyde yaşadığı Güldane adlı bir kıza aşiktir. Sevdiği kızdan yüz bulamayınca, içinde bulunduğu maddi sıkıntıdan kurtulmak için Ankara'ya gitmeye karar verir. O, Mustafa'nın tersine babasız büyümüştür. Hocaların ailesinden olmasına rağmen, babasının ölümü nedeniyle diğer akrabaları tarafından dışlanır. Daima ekonomik sorunların içinde bocalamış olan Vahit, yaptığı işler ve elde ettiği gelir sayesinde Mustafa'ya karşı üstünlük kurmayı başarır. Fiziki ve maddi rekabet nedeniyle iki arkadaşın arası açılır.

Topal İsmail Eserin kötücül karakteri sürekli kolay yoldan para kazanmanın derindedir. Topallığını bahane ederek hırsızlık yapar, esrar içer ve zamanında işlediği suçlar nedeniyle hapis yatmıştır. Fakat Topal İsmail aslında, yaşadığı köyün cehaletinin kurbanlarından biri olmuştur. Zamanında bacağındaki bir yaraya yanlış tedavi uygulandığı için topal kalmıştır ve bundan dolayı doktorlardan hep uzak durur. Yaptığı her olumsuz işte topallığını mazeret gösterir.

Kulaksızın Murat Mustafa'nın ağabeyi olan karakter, anlatıda pek etkin olmasa da verdiği iletiler bakımından oldukça önemli bir yere sahiptir. Çoğu zaman söylemleriyle yazarın sözcülüğü görevini üstlenir. Sımicak tren istasyonunda demirbaş işçisidir. Oldukça olumlu bir profil çizen karakter, diğer köylü tiplerinden hayli farklıdır. Batıl inançlara, hurafelere, eşkıyalığa ve emek sömürüsüne sonuna kadar karşıdır.

Eserde yer alan diğer önemli anlatı kişileri: Ayşe, Güldane, Cemal Usta, Yakup Ağa, Gurbetçi Ömer, Meryem, Hocaların Hasan, Hocaların Hakkı, Gülizar, Himmet Çavuş, Mahmut Bey, Candarma Nail, Eşkiya Eğri Ahmet vd.

Öykü

Mustafa ve Vahit'in Fefene Evinde Çıkardığı Olaylar Mustafa'nın ağabeyi olan Murat'ın, köydeki adetlerden biri olan düğün öncesi fefenesi düzenlenmiştir. Gece vakitlerinde fefene evinde

eğlenmekte olan kızlar arasında Mustafa'nın sevdiği kız Ayşe, Vahit'in sevdiği kız olan Güldane de vardır. İki genç delikanlı sevdiği kızları görebilmenin yollarını düşünürler. Kış ayında düzenlenen eğlence boyunca dışarda dolanan Mustafa ve Vahit, sevdiği kızlar hakkında konuşurlar. Evin içinde çeşitli oyunlar oynayan sevdiklerini görmeye çalışırlar: “—Çıktın mı Pelvan!... Aman yavaş... —Vahit sövmeye başlayınca güldü —: Nasıl Güldane'nin oyunu? — Bırak yahu? Sen nerden bakındı arkadaş?... — Perdenin aralığından... — Haniya?... Kapanmış yahu... Tüm kapanmış... — Yok be... El kadar açıktı. — Kapanmış namussuz... — Gürültü etme, dedim. Sezdirdin kapattılar. Bahtına küs Pelvan... Hadi atla da gidelim ağır ağır... — Kollarını açıp kapayarak ısınmaya çalıştı — : Soğuk yaman... Dondum...”. Evin içinde oynayan kızları izleyebilmek için pencerenin perdesini bıçakla aralamaya çalışırlar. Fakat durumu bir genç kız fark eder. Kadınlar oğlanları kovalamaya başlar. Kadınlar, oğlanları evden uzaklaştırdıktan sonra iki arkadaş onlardan intikam almak ve bir süre daha içeriyi dikizlemek için plan yaparlar. Fakat aşağı mahalleden birisinin geldiğini duyarlar. Gelenler Murat ve Candarma Nail'dir. Eğlencelerinin oğlanlar tarafından bozulduğunu söyleyen kadınların şikayeti üzerine gelmişlerdir. Candarma Nail'in kendisi hakkında söylediği olumsuz ifadeleri duyan Vahit hayli sinirlenir. İkili, evdeki kadınları dikizlemek konusunda inat ederler ve evin damına çıkarlar. Bacadan olup bitenleri dinlerler. İki arkadaş, kadınların eğlencesini sabote etmek için plan yaparlar: “— Oyunu meydanda arkadaş... Önce biraz kar atarsın sezdirmeden, sonra bacanın ağzını örtersin! — Örtersin, ne kolay... Çuvalı nerde bulmalı, gecenin bir vakti? — Ceketine ne olmuş? Çıkar ceketini... Duman bastı mı, camı açarlar ister istemez, içeri dalarsın top gibi...”. Eğlencelerini sabote etmeye çalışanların Mustafa ile Vahit olduğunu anlayan kadınlar oldukça sinirlenir. Yakalanabileceklerini anlayan ikili olay yerinden kaçmaya başlarlar. Ardından fikir değiştirip evin kapısının önünde kartoplarıyla pusuya yatarlar. Kapıya ilk çıkan kişiye kartopu atarlar ve ardından kaçarlar. Kaçış sırasında Vahit, kendisine saldıran bir köpeği bıçaklayarak öldürür.

Topal İsmail ve Köylünün Cehaleti

Himmet Çavuş'un evine sığınan ikili, delikanlı odası olarak kullanılan yerde Topal İsmail'le karşılaşır. İsmail onlara hırsızlık anılarını anlatmaya başlar. Konuştuğu sırada oruçlu olmadığı anlaşılan Topal İsmail'e iki arkadaş oldukça kızar. Köylüler Ramazan ayında oruç tutmayan kişilere hiç hoş davranmazlar. İkili bunu bütün köye anlatacaklarını söyleyince Topal İsmail, sakatlığı nedeniyle ilaç kullandığını söyler. Kuşağından bir kağıt çıkarır. Söz konusu kağıt bir ilaç prospektüsüdür. Fakat onlar bunu kutsal bir metin zannederler. Kendisinin oruç tutmadığının Vahit tarafından bütün köye anlatılacağından korkan İsmail, Mustafa'dan güvence ister ve ona yalvarır. Daha sonra Topal İsmail Mustafa'ya, Ayşe konusunda bazı tavsiyelerde bulunur.

Köy Heyeti ve İkilinın Sorgulanması

Ertesi sabah Mustafa'yı üvey annesi uyandırır. Mustafa başta onu biraz tersler fakat kendisinin heyet tarafından çağırıldığını öğrenince hışımla kalkar. Geçen gece ferfene evinde yapmış oldukları şeyler muhtarı rahatsız etmiş ve köpeği öldürmeleri de hiç hoş karşılanmamıştır. Mustafa, muhtarın yanına giderken hayli tedirgindir. Yol üstünde karşısına çıkan Korucu Ali'ye, başına gelebileceklerle ilgili sorular sorar. Mustafa, küçük başağa olan ağabeyi Murat'ın haberdar edilmesini ister: “Muhtarla beş üye sağdaki sedirde oturuyordu. Muhtar Hüseyin Efendi, bir dizini dikmiş, ötekini altına almıştı. Uzun, siyah bıyıklarını çekiştirdikçe bir gözü yumuluyor, böyle yapmasından ne kadar öfkeli olduğu anlaşılıyordu”. Mustafa ve Vahit, muhtar tarafından sorguya çekilir. Vahit, muhtara oldukça ters bir cevap verir. Muhtar, onu dövmeye niyetlendiği sırada Raşit Hoca araya girer. Muhtar onun hatırına gençleri affeder. Mustafa ve Vahit, onları kimin ispiyonladığını düşünür. Vahit, Candarma Nail'in yaptığını düşünerek onu öldürmek ister. Yolda yürüdükleri sırada onları gören Murat, iki gence dün gece yaptıklarından dolayı oldukça kızar. Nail'e pusu kurmuş olan Vahit gafil avlanır ve Candarma Nail tarafından yaka paça dövülür.

Mustafa'nın Nail'le Olan İşbirliği ve Ayşe'ye Duyduğu Sevgisi

Mustafa, köyün harabe okulunun bir deliğinden Ayşe'yi gözetlemektedir. Bir süre sonra yanına Candarma Nail gelir ve Ayşe'yle ilgili konuşurlar. Vahit'in kendisini vurma planını ona Mustafa haber vermiştir. Mustafa Nail'den, sevdiği kız olan Ayşe'nin Hocaların Hakkı'ya verileceğini öğrenir: “— Lafa bak!... Hocaların Hakkı'yı bilmedin mi? Taşçı ustası Hasan'ın kardeşi... — Hocaların Hakkı'yı bilmez miyim? Allah Allah! Hakkı'nın karısı var... — Karısı varsa... Fazla mal göz mü çıkarır?”. İkili, Ayşe'yi Mustafa'ya nasıl bağlayabileceklerini düşünürken Nail'in aklına Topal İsmail'in yarasa kemiği gelir. İnanışa göre yara kemiği; bazı işlemlerden geçirildikten sonra birisi tarafından başka birisine sürüldüğünde ikili birbirlerine deli divane aşık olur. Daha sonra konuşmaya Murat da dahil olur. Nail'i, Vahit'i fazla zorladığı konusunda uyarır. Murat'a göre Nail, Güldane'yi Vahit'e bırakmalıdır. Nail'in aslında Güldane'de gönlü yoktur. Vahit'le aralarında geçen sürtüşmelerden dolayı, köyde adı çıkmasın diye kızı almak konusunda inat eder. Bunun üzerine Murat, köylülerle ilgili bütün eleştirilerini dile getirir. Daha sonra Mustafa, Nail'in verdiği tavsiye üzerine Ayşe'yi bir caminin arkasında sudan dönerken

beklemektedir. Kızın karşısına çıkıp onu etkilemeye çalışır fakat olaylar düşünöldüğü gibi gelişmez: "Ayşe cilveden değil, gerçekten, işittirmecesine bağıriyordu. Mustafa'nın birden bütün umudu kesildi. Bir zaman şaşkın şaşkın baktı. Aklına küfür bile gelmiyordu". Ayşe'nin attığı bir taşla Mustafa'nın başı yarılır. Mustafa bir şey belli etmeden oradan uzaklaşır.

Köylünün Cehaleti ve Kurnazlığı

Anlatının dördüncü bölümünde, Yakup Ağa'nın uzun diyaloglarına ve iç monologlarına yer verilir. Köylünün içinde kıvrandığı cehaletin birçok tarafına değinilir. Eşkıyalara güzellmeler yapılır, sömürü ve kurnazlık övölür, yeni eğitim sistemine ve öğretmenlere lanet okunur ve gericilik ile hurafelere sahip çıkılır. Yamören'e, devlet tarafından hayvan sayımı için müfettişler gönderilmiştir. Hayvanlar için oldukça fazla miktarlarda vergi ödemek zorunda kalan köylüler, hayvanlarını sayımdan kaçırmak için dağa çıkarır: " "Sayımcı geliyor!" diye köylü malını önüne kattı, dağa saklandı. Eşkıyalık dediğın budur, öteki yok!... Rahmetli Eğri Ahmet'e "Eşkıya!" derler. Biz Eğri Ahmet'ten davar saklamazdık". Dağda bekleyenlerden biri olan Mustafa, düğün mevsiminin geldiğinin farkındadır ve bundan dolayı içi buruktur. Birçok kişi evlenecekken o sevdiğine kavuşamayacaktır. Mustafa'nın aklında Ayşe vardır. Yanındaki Meryem'e onunla ilgili sorular sorar. Mustafa, Ayşe'nin onunla birlikte olması için birçok girişimlerde bulunmuş hatta onu tehdit etmiştir. Mustafa'yla Meryem aralarında bir anlaşma yaparlar. Ayşe'nin kına gecesinde Meryem, Mustafa'yı eve sokacak ve o, Topal İsmail'den aldığı yarasa kemiğini Ayşe'ye sürüp kendisine bağlayacaktır.

Battal'ın Düğünü ve Mustafa'nın Ayşe'yi Kendisine Bağlama Çabaları

Düğün sabahında Yamören'in bütün köylüleri camide toplanmış ve namazdan sonra düğün merasimleri başlamıştır. Yazar beşinci ara bölümde, Anadolu köylüsünün düğün adetlerini oldukça detaylı bir biçimde işler. Mustafa, Vahit ve İsmail, hem düğün üzerine hem de Ayşe hakkında konuşurlar. Daha sonra Battal'ın düğün merasimi üzerinde uzunca durulur. Mustafa, İsmail'den aldığı yarasa kemiğini Ayşe'ye sürmek için plan yapmış ve ona bu konuda Meryem de yardım edecektir. Düğün evine gizlice girip Ayşe'ye yaklaşmayı planlayan Mustafa'yı İsmail, gelinin babasına ispiyonlamış ve bundan dolayı plan ifşa olmuştur. Mustafa ve Vahit, sevdikleri kızların peşinden cesaretle koşmuş olsalar da hiçbir olumlu sonuç elde edememişlerdir. Dolayısıyla ikili, umutsuzluğa kapılarak kızlardan vazgeçme noktasına gelirler: "Köyün delikanlı başağası Battal'ın gerdek cumasına, yakın köylerin gençleri, onar yirmişer toplanıp geldiler. Topluluklar köye yaklaşınca, silâh atıyorlar, Yamören de davulu zurnayı önüne katıp hepsini ayrı ayrı karşılamağa gidiyordu". Mustafa, ağabeyi Murat'ın isteği üzerine düğünün sağdıçlığını yapar. Evdeki gelin sandığını düğün evine getirmek onun görevidir. Mustafa sandığı getirir ve olup biteni izleyip derin düşüncelere dalar. Akli Ayşe'dedir. Meryem'le başka bir plan hazırlamış olan Mustafa, annesinin çarşafını giyer ve Meryem, Ayşe'yi kuytu bir yere çektiğinde yanına Mustafa gelir. Mustafa, İsmail'den aldığı büyüü yarasa kemiğini Ayşe'ye doğru bir şekilde sürmeyi başarır. Daha sonra karşısındakinin Mustafa olduğunu anlayan Ayşe oradan uzaklaşır. Ayşe'nin sıcak tavırları nedeniyle Mustafa, yaptığı büyüün işe yaradığını düşünür. Daha sonra Mustafa ve Vahit arasında geçen konuşmalar, köylü kadınlarının toplumsal durumunun anlaşılmasında oldukça önemlidir. Daha sonra eve dönen Mustafa, Meryem'i uyurken bulur. Elindeki yarasa kemiğini Meryem'in göğsüne sürer. Mustafa'nın niyetini anlayan Meryem, onu tehdit ederek yanından uzaklaştırır.

Hocaların Hakkı ve Ayşe'nin Düğünü, Mustafa'nın Gurbet'e Gitmeye Karar Vermesi

Mustafa'nın Ayşe'ye sürdüğü kemik işe yaramamıştır. Hakkı ile Ayşe'nin evlilik merasimleri başlamıştır. Topal İsmail, birlikte esrar içtiği Mustafa'ya yarasa kemiğinin hünerlerini anlatır. Fakat İsmail'in anlattığı hikayelere Mustafa'nın inancı kalmamıştır. "Ayşe sonunda, Hakkı'nın koynuna girdi. Allah, hey Allah! – Mustafa biraz düşündükten sonra sesini alçalttı". Daha sonra İsmail, Mustafa'ya sakatlığından ve tedavi sürecinden bahseder. Köylülerin doktorlara olan bakış açısı da genellikle kötücüldür: "Bacağı alçıya koydu. Alçı, bildiğimiz ak kireç... Bacak duvar gibi oldu arkadaş!... Kaskatı... Mahpusta içine bitler toplandı. Arkadaşlar gece uyudu mu, arasına ince tel sokup kaşırım, etlerim yara olur". Ayşe'nin Hakkı'yla evlenmesi üzerine Mustafa, gurbete gitmeyi kafasına koymuştur: "— Oğlum, ben şaka söyledim. Köyde durmayacaksın da ne yapacaksın? — Sen şaka söyledin ama, ben gurbeti çoktan göze aldım!". Bu konuşmaların gerçekleştiği sıralarda, Mustafa'nın ağabeyi Murat da evlenmek üzeredir. Mustafa'nın yaşamış olduğu hayal kırıklıkları, ona köyü terk etmekten başka çare bırakmaz. Vahit'le birlikte konuşup beraber Ankara'ya gitme konusunda anlaşırılar. Mustafa o geceyi, Meryem'le birlikte aynı yatakta geçirir.

Mustafa ve Vahit'in Ankara'ya gidişi

Gece vakti, Vahit ile Mustafa Sımcık'taki tren istasyonunda Ankara'ya gidecek olan treni beklerler. Yanlarına gelen Hocaların Hasan'la konuşmaya başlarlar. Ardından istasyonda çalışan Murat gelir ve onlara ne yapmayı planladıklarını sorar. Ankara'ya gitmenin Mustafa'ya iyi geleceğini düşünerek kardeşinin gitmesine izin verir. İstasyona

gelen trene binen grup Ankara'ya doğru yola çıkar. Geçtikleri istasyonlarda karşılaştıkları şehirli insanlar onları oldukça şaşırır. Onların görünüşlerini ve tavırlarını hayli yadırgarlar. Alaturka olan saatlerini alafrangaya çevirirler. Şehre vardıklarında karşılaştıkları manzara onları şoke eder. Bentderesi'nde bulunan harabemsi pansiyonlardan birine yerleşirler.

Taş Ocağında İşe Başlama ve Kovulma Hocaların Hasan aracılığıyla ikili, bir taş ocağında işe başlar. Ancak aradan dört gün geçtikten sonra ocağın sahibi Ali Bey, Mustafa'yı yaşının küçük olması bahanesiyle işten atar. Oldukça kısa bir süre çalışabilmiş olan Mustafa büyük hayal kırıklığı yaşar. Fakat Mustafa'nın işten çıkarılmasının asıl sebebi Hocaların Hasan'dır. Hocaların Hakkı'nın kardeşi olan Hasan, Mustafa'ya kin gütmektedir ve onun işten atılmasına sebep olur. Tamamen yabancı olduğu bir yerde ortada kalan Mustafa'ya dostu Vahit de yardım etmez. Tamamen çaresizliğe ve hayal kırıklığına gömülmüş olan Mustafa'nın kendine olan güveni kırılır. Dostu olan Vahit'in de kendisine sahip çıkmamasından dolayı Yamören'e geri dönmeyi düşünse de bunu gururuna yediremez.

Cemal Usta'nın Mustafa'yı Çırak Olarak Yanına Alması Ertesi sabah bütün arkadaşları işe gittiğinde Mustafa, bir başına kalır. Bir süre odanın içinde cebindeki paranın hesabını yapar ve başına gelen talihsiz olaydan dolayı dertlenir. Daha sonra biraz cesaretini toplayıp dışarı çıkmaya karar verir. Pansiyon çalışanından bir harita aldıktan sonra şehri biraz gezer ve akşam vakitlerinde geri döner. Bir süre sonra taş ocağında çalışan arkadaşları da gelir. Mustafa'yı küçük görmeye ve aşağılamaya başlarlar. Mustafa'nın çalışmamasından dolayı kendi angarya işlerini ona yaptırmak isterler. Gece yatağına yattığında durumuna oldukça üzülen Mustafa, ertesi sabah hizmetkarın tavsiyesi üzerine işçilerin beklediği bir meydana gider. Ancak çelimsiz görüntüsü nedeniyle istediği gibi bir iş bulamaz. Akşam yeniden pansiyona döndüğünde Mustafa, diğerleri tarafından ciddiye alınmaz. Yenişehir'e gitmek isteyen Mustafa, Hasan'ın onu götürmemesi üzerine peşine takılır. Yenişehir'de Hasan'ın ortaklarından biri olan Cemal Usta'yla karşılaşır. Mustafa, Cemal Usta'ya derdini anlattıktan sonra onun yanında çıraklık işi bulur.

Mustafa'nın Çıraklık Tecrübesi Mustafa, taş işçiliğini Cemal Usta'dan öğrenmeye başlar. Vahit'le yollarını tamamen ayırmış olan Mustafa, tek başına ayakta kalmaya çalışır. Vahit ve diğer işçiler zaman içinde, eskisinden daha kötü şartlarda yaşamaya mahkum olurlar. Mustafa Hasan'la birlikte, Cemal Usta'nın evindeki bir odaya yerleşir. Meryem'in kocası Gurbetçi Ömer'le aynı inşaatta çalıştığını öğrenen Mustafa onun yanına gider. Ömer sıtmaya yakalanmıştır ve hasta bir vaziyette yatmaktadır. Cemal Usta onun bir sahtekar olduğunu düşünürken Mustafa, hemşerisine sahip çıkar. Mustafa, çıraklığı sırasında kendisini şaşırtan birçok olayla karşılaşır. Patronunun işçilere kızmamasını ve taşçılık ile marangozluktan anlamıyor olmasını yadırgar. Şehir hayatındaki ticari ilişkileri zamanla anlamaya başlar: "— Usta... — Ne var Yamörenli? — Yapılara girmedil! — Kim, patron mu? — Patron, evet... — Girip ne yapacak? — Bakar... "İyi çalışmadınız" diyerek işçilere, ustalara bağırman değil mi az biraz?... — Duvarcı değil, demirci değil! Sivacılıktan marangozluktan anlamaz! — Marangozluktan anlamaz ama, taşçılıktan anladı. Senin iyi usta olduğunu söyledi ya... "Bir yana ayrılmayacaksın..." dedi. — Aldırma... Öyle bir laf attı ortaya... Gönül almak için... — İşten anlamıyor da, bunca yapıyı nasıl yaptırıyor? — O yaptırmıyor yavrum, mühendis yaptırıyor".

Mustafa'nın İşinde Yetkinleşmesi ve Arkasından Çevrilen Entrikalar Mustafa'nın yeni işine başlamasının ardından üç ay geçmiştir ve Temmuz ayının sonlarıdır. Yaptığı işten iyi para kazanır ve birikim yapar. Onun durumunu iyi gören Hasan, kurnazca planlar tasarlar. Mustafa, ihtiyacı olan şeyleri çarşıdan alır. Artık köye dönmeye pek niyeti yoktur. Bu süre zarfında Ömer'in hastalığı artmış ve daha fazla hastanede kalamayınca Mustafa'nın yanına gelmiştir. Hastanede Vahit'le karşılaşmış olan Ömer'in söylediğine göre; Vahit'in ayağına taş düşmüş ve işten ayrılarak bütün parasını kaybetmiş, köye dönmekten başka çaresi kalmamıştır. Ömer'in sorunlarıyla da uğraşmak zorunda kalan Mustafa yorgun düşer. Ömer, onu olumsuz etkiler. Fakat kısa bir süre sonra, Mustafa'nın yaptığı işlerden memnun kalan Cemal Usta, onun yevmiyesini arttırır. Mustafa'ya daha fazla yük olmak istemeyen Ömer, Hasan'la birlikte köye dönmek ister. Mustafa, köye gitmelerinden önce arkadaşlarına bir rakı sofrası kurmak ister. Hasan Mustafa'yı, kurnaz bir kadın olan Nazlı Hanım'a götürür. Hasan'ın amacı; kadın sayesinde Mustafa'nın paralarını çalıp onun utanç içinde köye dönmelerini sağlamaktır. Fakat bu konuşmalara kulak misafiri olan Mustafa, kendisine hazırlanmış olan tuzağa düşmez.

Yamören'den Gelen Haberler ve Mustafa'nın Çelişkileri "Babasına yazdığı mektubun karşılığını, Mustafa tam üç buçuk ay sonra, teşrinisaninin 15'inde aldı. Artık havalar, hele akşam üzerleri, iyiden iyiye soğuyordu. İkindiden sonra işçi tulumunun üzerine ceketini giymişti. İçinde öyle bir gayret vardı ki İncegeliş dağlarını önüne getirseler bir solukta yonacaktı". Söz konusu mektubu,

Himmet Çavuş'un damadı Recep getirmiştir. Yakup Ağa tarafından yazılmış olan mektupta, Mustafa'nın ne durumda olduğu sorulur. Recep'le sohbet eden Mustafa, köydeki gelişmeleri öğrenir. Sakatlığı yüzünden köye dönmek zorunda kalan Vahit, köy kızlarının alay konusu olmuş ve Ömer hastalığını atlatamamıştır. Vahit'in sevdiği kız olan Güldane, Candarma Nail'le evlenmiştir. Mustafa'nın dedikodusunu yapan köylüler, onun başarılı olmuş olabileceğini düşünmezler. Köylülerin onun hakkındaki düşüncelerine kızan Mustafa, bir daha köye dönmemeye yemin eder. Fakat Cemal Usta'yla bu konuda konuşan Mustafa fikrini değiştirir. Birçok pahalı eşya satın alarak ve bu sayede köylülere gösteriş yapmaya niyetlenerek Yamören'e dönmeye karar verir. Uğradığı bakkalda Hasan'ın borcu olduğunu öğrenince onun borcunu kapatır. Roman bu olayla son bulur.

Temalar

Siyasal

Sömürü 1930 ile 1940'lı yıllar arasında geçen anlatıda devlet, köylünün arazisinin büyüklüğüne ve sahip olduğu hayvan sayısına göre vergi almaktadır. Fakat köylülerden hayvan başına alınan vergiler oldukça fazladır ve bu nedenle hayvancılıkla uğraşan köylüler, müfettişlerin sayım yapacağı günlerde hayvanlarını kuytu yerlere saklayıp fahiş vergilerden kurtulmaya çalışırlar. Ekonomik açıdan büyük bir yıkımı miras almış ve savaşlar nedeniyle her açıdan örselenmiş devlet, halkına ödeyemeyeceği vergiler yüklemiştir.

Yozlaşma Devletin üst kademelerinde görev yapan bürokratlardaki çıkarıcı ve rekabetçi tutum, alt kademelerde çalışan memurlarda da görülür. Köylüler, devlet için yaptığı işlerde onlardan sorumlu olan memurlara rüşvet vererek çalışmamalarına rağmen kendilerini çalışmış gibi gösterirler: "Şurada dört pankanot var. Sarı yağız katibe veririm... 'Yolda yeterince çalıştı!' diye kağıt keser. Sen o kâtibi bilir misin? 'Yedi gün çalıştı,' diye yazar. Hiç utanmaz... Bir lira kar ederiz".

Toplumsal

Cehalet/Eğitim Anlatıda yer alan bütün karakterlerin neredeyse tamamı, gelişime ve değişime tamamen kapalı olduğu gibi hayatları hurafeler ve batıl inançlarla çevrilidir. Tarım alanında makinelerin kullanılmasına ve yeni alfabeyi kullanan okullara gidilmesine karşı çıkarlar. İnsanlar en basit doğa olaylarını bile anlamaktan acizdirler ve her şeyin tanrıdan kaynaklandığına inanırlar. Köylü halkındaki örgütlü cehalet göze ilk çarpan konudur. Anlatıda sadece, Murat ve Cemal Usta ilimden yanadırlar.

Gelenek Eserdeki anlatı kişilerinin en çok korktuğu şeylerden biri adlarının kirlenmesi ve alay konusu olmaktır. Toplum baskısı kişilerin bütün eylemlerine yön verir. Eserin "Düğün" adlı bölümünde köy hayatındaki gelenekler detaylı bir şekilde işlenir. İnsanların batıl inançları, eğlenme biçimleri, dini ve gündelik ritüelleri üzerinde durulur. Köklerinin nereye dayandığı bilinmeyen ve yazılı olmayan ciddi kuralları vardır. Bu kurallar köylülerin bütün davranışlarını ve tutumlarını belirler.

Tutuculuk Dini ritüeller, ibadetler, adetler, batıl inançlar ve hurafelere olan bağlılık, köylülerin yaşadıkları beldedeki konumunu ve saygınlığını belirler. Dini vecibelerin yapılması şarttır. Aksi takdirde bu vecibeleri yerine getirmeyen kişi toplumdan dışlanır. Ramazan ayında oruç tutmadığı anlaşılan Topal İsmail, kendini savunur ve bunun duyulmaması için Mustafa ile Vahit'e epey dil döker.

Yoksulluk Kesintisiz bir sömürü döngüsünün parçası olan köylülerin büyük çoğunluğu oldukça fakirdir. Çoğu beslenme yetersizliği çeker, hastalandıkları zaman ilaç ve doktor dahi bulamazlar. Devlet, köylüsünden yüksek miktarlarda vergiler aldığı gibi, ağalar da yerel halkı maddi ve manevi olarak sömürür. Genel olarak maddi sıkıntılarından kurtulmak niyetinde olan köylüler kendilerini gurbette bulur. Vahit ve Mustafa eserin ikinci bölümünde Ankara'da çalışmaya başlarlar.

Yozlaşma Devlet, ağalar ve yakınları tarafından sürekli kandırılmış olan köylüler, birbirlerine asla güvenmez. Bundan dolayı köy bölgelerinde insanlar en vahşi kanunlarla yaşarlar ve en önemli insani güdü hayatta kalmaktır. Birbirleriyle sürekli rekabet içindedirler ve birbirlerini çeşitli kurnazlıklarla devamlı kandırmaya çalışırlar. Anlatıda tasvir edilmiş olan toplumdaki ahlaki çöküntü oldukça derindir. İnsani bütün ilişkiler çıkar üzerine kuruludur.

Ayrımcılık Anlatı, ataerkil bir topluluk içinde geçen olayları anlatmaktadır. Dolayısıyla köydeki erkeklerin kadınlar üzerindeki otoritesi oldukça fazladır. Köylü erkekler için kadınlar, alınıp satılabilen

birer meta gibidir. Hatta neredeyse köydeki hayvanlardan pek farkları yoktur. Erkeklerin kadınlarla ilgili görüşleri epey aşağılayıcı ve kötüleycidir. Kadının toplum içinde oynaması gereken rol oldukça belirgindir ve oynaması gereken rolden dışarı çıkmamalıdır: "Kız kısmı, karnını doyuracağı yerin malı..."

Psikolojik

Kurnazlık Birbirlerine güvenmeyen Yamören köylüleri, kendi çıkarlarının güdümünde birçok kurnazca işe girer. Fırsatçılık, çıkar, tembellik, kolaycılık, kıskançlık, sömürü ve rekabet, köylüleri kurnazlık yapmaya yönlendiren nedenlerden bazılarıdır. Eğitimsizlik, eseniksiz ortam ve güvensizlik duygusu da köylülerin kurnazca eğilimlerinin kaynağıdır: "Başımızda bir belâ daha var: Kurnazlık... Aklımıza bir şey gelir, 'Bunu bizden başkası bulamaz' diye güveniriz. Beş paralık kâr için, beş yüz kuruşluk zarara girmemiz hep kurnazlıktan... Bu dünyada kurnazlık gibi belâ yok!..".

Kıskançlık Anlatıdaki köylü karakterler, sahip olmadıkları şeylerden sürekli yakındıkları gibi aynı zamanda kendilerinde olmayıp başkalarında olan şeyleri de devamlı kıskanırlar. Topal İsmail sağlıklı genç delikanlıları ve Pelvan Vahit de kendisinden zengin olan Mustafa'yı kıskanır: "Topal İsmail, Kulaksızın Mustafa'nın her şeyini kıskanıyordu. Sağlam bacaklarını, Ankara'dan paralı gelmesini, Ilgaz'a demir götürürken yakalanmamasını, hovardalıklarını... Mustafa'nın kendisine bir kez olsun, 'Topal Ağa' dememesine bile öfkeleniyordu. 'Herkes topal der. Herif demez. Neden? Bize acıdığından... Sevdiğinden değil hay oğlum".

Gösterişçilik Yamören ahalsinin en çok eğilim gösterdiği davranış biçimi; gösteriş yapmaktır. Köyde yaşayan bireyin kendisini kanıtlama ihtiyacından kaynaklı olarak sürekli bir biçimde başkalarına üstünlük kurma çabası vardır. Yoksulluğun getirmiş olduğu ezilmişlik ve yaşanan uzamın kapalılığı da insanların kendisini ayrıcalıklı ve farklı hissetme ihtiyacını doğurur: "Bilirim... Biz köylüyüz. Gösterişe ölüyoruz. Gösterişçiliğimizden ellerin lafına çokça bakarız. Sıkça efeleniriz ama, fukara komşumuzdan başkasına da, gücümüz yetmez".

Şiddet Köy ortamındaki yaşam oldukça çetin ve zorlayıcıdır. Karakterlerin çoğu küçüklüklerinden itibaren birçok travmatik olaya maruz kalmıştır. Kökleri bilinmeyen bir tarihe kadar uzanan töreler de insanları şiddete yönlendirir. Fakat insanları şiddete yönlendiren en başlıca kaynaklar; eğitimsizlik ve yoksulluktur. Vahit, kendisini ispiyonlayan ve sevdiği kadınla birlikte olan Nail'i öldürmek ister: "— Mustafa!... — Buyur. — "Öl" dediğim yerde ölür müsün? — Ölüyorum. Şüphemi var? Şuna bak!... — Yemin et. — Dinime, imanıma ölürüm... Nedir? — Öyleyse, şurada Naili, bekleyeceğiz. Şurada hesabımızı göreceğiz. Bıçağın üzerinde mi? — Üzerimde... Üzerimde ama... — Hazır ol... Beni öldürürse, öcümü alırsın".

İlişkisel

Aşk "Sağırdere"deki kadın erkek ilişkileri çoğunlukla şahsi çıkarlar üzerine kuruludur. Yalnızca Mustafa, sevdiği kadına yürekte bağlıdır ve onu elde etmek için çeşitli fedakarlıklar yapmayı göze alır. Mustafa, Candarma Nail'le yaptığı bir konuşmada Ayşe'ye karşı beslediği duygulardan bahseder. Vahit'e de onun için yapabileceği fedakarlıklardan bahseder: "Tam şurama, bir sıcak şey düşüyor. Sonra boğazıma sıcak bir şey tıkanıyor. Terliyorum. Sonra... Başlıyor canım sıkılmağa... Canımız sıkılıyor ki... İçim yemek istemiyor".

Evlilik Yamören'de gerçekleştirilen evliliklerin neredeyse tamamı, kadınların rızası alınmadan yapılır. Evlenme çağına gelmiş olan kız için en fazla eşyayı ve parayı veren erkek kıza sahip olur. Köydeki kadınların tamamı alınıp satılan bir meta olarak görülür. Kendi hayatlarıyla ilgili konularda söz sahibi değildirler: "Kız kısmı, karnını doyuracağı yerin malı..."

Arkadaşlık Anlatıda, göze en çok çarpan arkadaşlık ilişkisi; Mustafa ve Vahit'ininkidir. Birlikte oldukça fazla zaman geçirirler ve neredeyse her işi birlikte yaparlar. Fakat arkadaşlık ilişkilerinde, gösteriş ve kıskançlık da oldukça fazladır. Mustafa Vahit'in güçlü kaslarını kıskanır, Vahit ise Mustafa'nın zenginliğini kıskanır. Sıkı dostlar Ankara'ya gittiklerinde çıkar çatışmasına girerler ve bu durum yollarının ayrılmasına sebep olur.

Kişi İncelemesi

Kulaksızın Mustafa

(Aşık)

Karakter Anlatının başkarakteri, Kulaksızın Yakup'un oğludur ve on altı yaşındadır. Öksüz olarak büyüyen karakterin babası, çeşitli hurafelere ve batını inançlara inanır. Yaşadığı beldede cehalet oldukça baskındır. Ayşe adlı genç bir kıza tutkun olan karakter, onu kendisine bağlamak için birçok girişimde bulursa da, durumu oldukça ümitsizdir. Sevdiği kadının gönlünü kazanabilmek için arkadaşı Vahit'le Ankara'ya giden Mustafa'nın asıl dramı burada başlar. Diğer karakterlere göre daha sakin bir profil çizen Mustafa, çoğu zaman gençliğinin heyecanına kapılır ve Vahit'in dolduruşuna gelir. En basit olaylara bile bilimsel açıklama getiremeyecek kadar cahildir ve bundan dolayı kolay kandırılır. Çoğu köylü gibi Mustafa da gösteriş meraklısıdır ve aklının yettiği kadar kurnazlık yapmaya çalışır. Çoğu zaman akıllı ve bilgili bir karakter olan ağabeyi Murat'ın yerine, cahil ve tutucu olan babası Yakup'u dinler. Mustafa; duyarlı/duyarsız, bilinçsiz, güvenilir/güvenilmez, meraklı, güdümlü, maceracı, canlı, uzlaşmacı/uzlaşmaz, sosyal, konuşkan, görünür, sorumsuz/sorumlu, kontrol edilemeyen ve genellikle sakin bir tiptedir.

Etkinlikler Bir Ramazan ayında, düşün öncesi düzenlenen fefene evindeki kadınları Vahit'le birlikte dikizlemeye çalışır. Kadınlar, dikizlendiklerini anlamalarının üzerine Candarma Nail'i çağırırlar. Evin damındaki bacadan kadınları dinleyen ikili, yakalanacaklarından korkarak kaçmaya başlarlar. Kaçış sırasında bir köpek Vahit'e saldırır ve Vahit köpeği bıçaklar. Himmet Çavuş'un evine sığınan ikili orada Topal İsmail'i bulurlar. Mustafa, köpeği bıçaklamış olan Vahit'e kızar. Topal İsmail'le konuşmaya başlayan ikili, onun oruç tutmadığını öğrendiklerinde oldukça sinirlenirler. Onun oruç tutmadığını bütün köye anlatacaklarını söylerler. Fakat Topal İsmail, sakatlığı nedeniyle ilaç içmesi gerektiğini söyleyerek kuşağından bir kağıt çıkarır. Gençler bu kağıdın oldukça önemli bir şey olduğunu düşünürler fakat bu kağıt ilacın prospektüsüdür. Ertesi sabah üvey annesi tarafından uyandırılan Mustafa, köy heyeti tarafından çağırıldığını öğrenir. Heyet, dün akşam fefene evinde olan olaylar ve öldürülen köpekle ilgili onları sorgularlar. Muhtar onlara kızacakmış gibi olsa da Raşit Hoca'nın hatırı için onları affeder. Daha sonra harabeye dönmüş okulun deliğinden Ayşe'yi izleyen Mustafa'nın yanına Nail gelir. Mustafa Nail'e, Vahit'in ona yapabileceği şeyleri ispiyonlamaktadır. Aralarında uzunca Ayşe ve Vahit üzerine konuşurlar. Mustafa Nail'den, Ayşe'nin yakın zamanda Hocaların Hakkı'ya verileceğini öğrenir. Nail'in tavsiyesi üzerine bir gün su taşıyan Ayşe'nin önünü kesen Mustafa onu etkilemek ister. Fakat işler düşünüldüğü gibi gitmez ve Ayşe, ona attığı bir taşla Mustafa'nın başını yarar. Ertesi gün, babasıyla birlikte hayvanları sayımdan kaçırmak için dağa çıkarlar. Orada Meryem'le Ayşe hakkında ve Topal İsmail'in sihirli yarasa kemiği üzerine konuşurlar. Topal İsmail'den kemiği alan Mustafa, Meryem'le yaptıkları planı uygularlar. İkinci denemede Mustafa, Ayşe'yi gafil avlamayı başarır ve kıza süreceği kemikle onu kendisine bağlayabileceğine inanır. Kemiği doğru bir şekilde ona sürer fakat Ayşe, bir süre sonra Hocaların Hakkı'yla evlenir. Mustafa, Topal İsmail'e kızar ve köyden uzaklaşmak için Vahit'le Ankara'ya gitmeye karar verir. Hocaların Hasan sayesinde Ankara'daki bir taş ocağında işe başlarlar. Fakat Mustafa, yaşının küçüklüğü bahane edilerek dördüncü iş gününde kovulur. Aslında onu işten attıran Hasan'dır. Bir süre işsiz ve çaresiz dolaşan Mustafa, Vahit tarafından alay konusu olur. Mustafa, Hasan'ın peşine takıldığı bir gün Cemal Usta'yla karşılaşır. Mustafa ona derdini anlatır ve Cemal Usta, onu yanına çırak olarak alır. Mustafa Vahit'le yollarını tamamen ayırır ve kısa sürede Cemal Usta'nın yanında işi öğrenir. Cemal Usta, onun artık işi öğrendiğini düşünerek yevmiyesini arttırır. Arkadaşları için bir rakı sofrası kurmak isteyen Mustafa, Hasan tarafından tuzağa düşürülmek istenir. Hasan, Mustafa'nın koynuna bir kadını sokarak onun bütün paralarını çaldırtmayı düşünür fakat Mustafa, bu konuşmaların hepsini duyar ve tuzağa düşmez. Uzun bir süre sonra Mustafa'ya köyden mektup gelir. Köylülerin onun hakkındaki olumsuz düşünceleri bardağı taşıran son damla olur ve bir daha asla köye dönmeyi düşünür. Fakat Cemal Usta onu, köyünü özlediği ve gitmesi gerektiği konusunda ikna eder. Zaten iş sezonu da kapanmak üzeredir. Mustafa, şehirden aldığı pahalı eşyalarla köye dönmeye karar verir. Hasan'ın bakkala borcu olduğunu öğrenince onu da öder.

Etkileşim Anlatının başkarakteri, eserin en baskın anlatı kişisidir ve bütün olaylar onun etrafında gelişir. Dolayısıyla anlatıdaki bütün karakterlerle iletişim ve etkileşim halindedir. Eserde verilmek istenen iletilerin taşıyıcısıdır ve giriştiği diyaloglar ile iç monologlar aracılığıyla onun tinsel durumu ve dünya görüşü hakkında detaylı bilgiler ediniriz.

ÖRNEK ANILAR

Umutlu Sevdiği Ayşe'ye kavuşmak için türlü zorluklara katlanan Mustafa, başlarda umutludur. Her girişimi geri çevrilmiş olsa da denemeye devam eder: "Senin kadar olsam, Nail Ağa, askerliğimi bitirsem... Ayşe beni severdi mutlak! O zaman adamın bıyıkları çıkar; gurbete gider, para kazanır. Bıyığı çıkmadan, erkek, erkek sayılmaz öyle ya?..".

Aşık Karakterler arasında aşk üzerine konuşan tek karakter Mustafa'dır: "- Söz mü şu Nail Ağa! Sevilmez mi? Bak, dinle: Dururken dururken aklıma geliyor. Aklıma geldi mi, şurama... - Göğsünün sol tarafına kavurgayla dolu yumruğunu hafif hafif vurdu-: Tam şurama, bir sıcak şey düşüyor. Sonra boğazıma sıcak bir şey tıkanıyor. Terliyorum. Terliyorum. Sonra... Başlıyor canım sıkılmağa... Canımız sıkılıyor ki... İçim yemek istemiyor. - Eee! Gece yatınca? - Gece yatınca... Aklıma geldi mi sabaha kadar uyku arama... Töbe yarabbi!.. Ayşe gibi imansız olmaz. -Biraz durdu. 'Gözlerim yaşıyor bazı bazı!' diyecekti. Vazgeçti".

Yalnız Ankara'daki taş ocağında çalışan Mustafa, kısa sürede işten atılır. Diğer arkadaşları işe gittiğinde oldukça yalnız kalır. Onlar işten döndüğünde de küçümsenir: "Gölgesine bakarak giderken, sabah karanlığında çıkıp, akşam karanlığında döndükleri için, hanın yolunu şimdi bir başına bulamayacağı aklına geldi. Hemen durup döndü. 'Nereye ulan! Taşocağını yitirmelisin ki...' Korkudan sırtı ürpererek bir ileri bir geri bakıyor, dünyada tek başına kalmanın dehşetini ilk defa duyuyordu".

Cahil En basit doğa olaylarını bile açıklayamayacak kadar bilgisizlerdir: "— Ağaç kısmı, kışın yaprağını neden döker Pelvan? — Bilmem... — Öyle ya... Kışın yaprak daha lâzım. Üşümesin diye... — Ağın Murat bilir! Sormadın mı? — Sordum. Kaç kez sordum. Anlattı, ama aklımda kalmamış. — Aklında nesi kalacak, Allahtandır. — Orası öyle... Elbet Allahtan... Şu bizim Sağırdere'nin suyu da yazın kesilir, kışın akar. İşin tersine bak! Aslında köy adamına su, yaz günü lâzım. — İşte gördün mü, bu da Allahtan...".

Vicdanlı Vahit oldukça sinirli bir kişiliğe sahipken Mustafa daha anlayışlıdır. Topal İsmail'i bütün köye rezil edeceğini söyleyen Vahit konusunda onu Mustafa teskin eder: "— Merak ettiğim şu: Dünyalar duysun, imam, muhtar, üyeler hep duysun... Tek benim karının kulağına gitmesin!... Oruç tutuyoruz, diyerek bizi besliyor iyice... "Oruç yiyen herifi ben ne yapayım!" der, beni saymaz. — Aldırma, bizim Pelvan yarına kadar unuttur gider".

Sakin Vahit'in her celallenmesinde onu sakinleştiren kişi Mustafa olur. Nail'i öldürmeyi planlayan Vahit'i Mustafa sakinleştirmeye çalışır: "— Vahit kardeş!... Söz mü bu şimdi? Söz mü allasen? Yürü bakalım. Elbet bu acıyı Nail'den çıkarırız".

İnatçı Ayşe'yi görmek ve onunla konuşmak için çeşitli girişimlerde bulunur. Fakat Ayşe onu her seferinde reddeder: "— Elbet bizim de bir bildiğimiz var ama, dediğim gibi, bir kolayını bulamadık! — Söylesene, belki buluruz. — Aman abla! — Mustafa, karnı sancılanmış gibi öne doğru eğildi —: Aman abla! Amanı bilir misin? — Söyle bakalım kolayım? — Kolayı, Meryem abla! Ayşe'nin yanına sokulmak... Çok değil, bir su içimlik...".

Kıskanç "Mustafa, güreşte Vahit'in uzun boyunu, kalın pazılarını gene kıskanmış, "gövde kısmı"nın ceket altında neden alımlı görünmediğine gene şaşırıştı".

Pelvan Vahit (İnatçı)

Karakter Mustafa'nın en yakın arkadaşı olan Vahit de aynı köyde yaşadığı Güldane adlı bir kıza aşiktir. Sevdiği kızı yüz bulamayınca, içinde bulunduğu maddi sıkıntıdan kurtulmak için Ankara'ya gitmeye karar verir. O, Mustafa'nın tersine babasız büyümüştür. Hocaların ailesinden olmasına rağmen, babasının ölümü nedeniyle diğer akrabaları tarafından dışlanır. Daima ekonomik sorunların içinde bocalamış olan Vahit, yaptığı işler ve elde ettiği gelir sayesinde Mustafa'ya karşı üstünlük kurmayı başarır. Fiziki ve maddi rekabet nedeniyle iki arkadaşın arası açılır. Anlatı boyunca Vahit, başını sürekli belaya sokar ve yaptığı hatalarda ısrar etmeye devam eder. İnsanlarla rekabet etmeyi sever, oldukça inatçıdır, şiddete meyillidir ve gözü karadır. Vahit'le Mustafa, değişik açılardan birbirlerini kıskansalar da, birbirlerine muhtaçlardır. Fakat Ankara'ya gittiklerinde gerçek yüzleri ortaya çıkar ve yollarını ayırırlar. Pelvan Vahit; duyarsız, bilinçsiz, inatçı, sinirli, maceracı, cesur, cahil, tutucu, uzlaşmaz, bencil, güvenilir/güvenilmez, sosyal, konuşkan, sorumsuz/sorumlu, dizginsiz bir karakterdir.

Etkinlikler Anlatının ilk bölümünde Mustafa ile Vahit, bir evde fefene eğlencesi yapan kadınları dikizlemeye çalışmaktadırlar. İlk önce evin penceresinden içeriye bakmaya çalışan ikili fark edildiklerinde evin damındaki bacadan kadınları dinlerler. Kadınların şikayeti üzerine Candarma Nail olaya dahil olur ve kadınlar Mustafa ile Vahit'i şikayet eder. Evden kaçmaya başlayan ikili kapının önünde pusuya yatarak kapıdan ilk çıkan kişiye kartopu atarlar ve ardından kaçmaya devam ederler. Kaçış sırasında Vahit'in peşine bir köpek takılır ve Vahit köpeği bıçaklar. Himmet Çavuş'un evine sığınan ikili orada Topal İsmail'le karşılaşır. Topal İsmail yaptığı hırsızlıkları ve sakatlığını anlatırken oruç tutmadığı ortaya çıkar. Vahit onu bütün köye ispiyonlamakla tehdit eder. Fakat Mustafa'nın araya girmesiyle bundan vazgeçilir. Ertesi sabah, köy heyetinin önüne çıkan ikiliden öldürdükleri köpeğin hesabı sorulur. Vahit muhtara oldukça ters bir cevap verir. Bunun üzerine Vahit'i dövmek için hareketlenen muhtara Raşit Hoca engel olur. İkili bir daha böyle bir şey yapmamaları şartıyla affedilir. Heyete kendilerini ispiyonlayan kişinin Candarma Nail olduğunu düşünen Vahit onu bıçaklamaya niyetlenir. Fakat bunu yapmak istemesinin asıl sebebi, Candarma Nail'in Vahit'in sevdiği kız olan Güldane'yle evlenecek olmasıdır. Nail'i bıçaklamak için pusuya yatan Vahit gafil avlanır kendisinden yaşça büyük olan adam tarafından dövülür. Nail'e bu durumu haber veren kişi Mustafa olmuştur. İki genç, sevdikleri kızlara kavuşmak için ellerinden gelen her şeyi yapmış olsalar da başarılı olamamışlardır. Bunun üzerine Vahit, Ankara'da çalışmaya karar verir. Hocaların Hasan aracılığıyla taş ocağında çalışmaya başlayan Vahit, iyi para kazanır. Mustafa işten atıldıktan sonra onunla dalga geçer ve onu küçümser. Mustafa, Cemal Usta'nın yanında çalışmaya başlayınca ikili arasındaki iletişim tamamen kopar. Pansiyonda kalan Vahit bir süre sonra taş ocağında kurulan bir çadırda kalmaya başlar. Birkaç ay sonra çalıştığı bir sırada Vahit'in ayağına taş düşer ve bu nedenle o çalışamayacak hale gelir. Bir süre hastanede yattıktan sonra köye dönmeye karar verir. Köydeki bütün kızların alay konusu olur.

Etkileşim Anlatının en baskın karakterlerinden biri olan Vahit, başkarakterin en önemli yardımcılarından biridir. Bütün anlatı kişileriyle iletişim ve etkileşim halindedir. Eserde verilmek istenen birçok iletinin taşıyıcısıdır. Diyalogları ve monologları aracılığıyla tinsel durumu ile dünya görüşü hakkında detaylı bilgi ediniriz.

ÖRNEK ANILAR

Kızgın Fefene gecesi kendisini kovalayan bir köpeği öldürmüş olan Vahit'ten hesap sorulur. Vahit, muhtarın ithamlarına oldukça kızar: "Ne olmuş? Bir köpek vurulmuş. Biz vurmuduk. Köpeğin hakkını ararsınız, adamın hakkını aramazsınız. Dul karı kısmısı imiş... Anam da dul karı, Hüseyin Efendi, hakkını bir güzel yediler. Arasana bakalım!..".

Acımasız Kendisini bilinçsizce kovalayan masum bir hayvanı kıyasıya bıçaklamıştır: "— Bilmem... Ahıra kapattılardı besbelli... Sonra, bizden bezginlik getirince içerdeki merdivenden inip saldılar. Kıyasıya vurmasaydın... — Elim terazi değil ya!... Sırtına daldırdım...".

Cahil En basit doğa olayları hakkında bile oldukça bilgisizdirler: "— Ağaç kısmı, kışın yaprağını neden döker Pelvan? — Bilmem... — Öyle ya... Kışın yaprak daha lâzım. Üşümesin diye... — Ağan Murat bilir! Sormadın mı? — Sordum. Kaç kez sordum. Anlattı, ama aklımda kalmamış. — Aklımda nesi kalacak, Allahtandır. — Orası öyle... Elbet Allahtan... Şu bizim Sağırdere'nin suyu da yazın kesilir, kışın akar. İşin tersine bak! Aslında köy adamına su, yaz günü lâzım. — İşte gördün mü, bu da Allahtan...".

Şüpheli Yetimliğinden ve ezilmişliğinden dolayı hor görülmüş olan Vahit, hiç kimseye güvenmez. Özellikle de kendi akrabalarına: "Bırak Mustafa! Sen bu köyü bilmez misin? Asıl adı Yamukören... Bir de biz yanılmışız olmuş Yamören... Yetim buldular mı, üstüne çökerler. Yamören'in adamı bütün alçak...".

Kindar Hocaların soyundan gelen Vahit babasını kaybettikten sonra, akrabaları tarafından birçok haksızlığa uğramış ve eziyet görmüştür. Onlar tarafından maruz kaldığı zulmü unutamaz: "— Hocaların Hakkı öyle de, Hocaların muhtar Hüseyin Efendi iyi mi? Ben şuncacık bebeyken. İki parça tarla için anama etmediğin koymamış... Anamı alacak ki, tarlalara sahip olacak... "Bana varacaksın!" diyerek neler etmiş... Kan yalvarır: "Ben oğluma el adamından sopa yedirmem" diye ağlar. Anamı almaktan umudu kesince... — Üç kat gümüş kösteğini avucuna topladı —: Şu köstekle saati istemiş. "Vahit daha ufak... Kocasından kalan saatla kösteği versin, bir zaman da ben kullanayım!" demiş. Bunların öcünü ben almaz mıyım?".

Mantıklı Sevdiği kızı kaçırmayı düşünse de, bunun suç olduğunun farkındadır ve bu düşüncesinin ortaya çıkarabileceği sonuçların farkındadır: “Fakir olduğumuzdan, hey Mustafa, Güldane'nin babası kızı bize vermez. Diyelim ki, kaçırdık. Bizi mahpusa atarlar. Kahpenin yaşı küçük... Kız kısmını bilmez misin? Babasını görünce, eli ayağı kesilir. Korkar. Karakolda: "Beni zorla götürdüler" derseymiş, üç yıl mahpusluğu varmış...”.

Özgüvenli Düğünlerden önce yapılan güreş müsabakalarında rakiplerini yener: “— Neredesin Mustafa? Allah Allah! Burada ne işin var? Herifleri yıktık? Nail olacak rezil: "Ne mümkün! Hiç yıkamaz!" demiş... Yıkarım da öteye bile geçerim. Baban Yakup Ağa meydanda sırtımı sıvazladı. Eli bütün kan oldu. Kan bizim değil, Sımcaklının... Sen nerdeydin? Güreşe bakmadın mı?”.

Kulaksızın Murat (Eleştirel, İlerlemeci)

Karakter Mustafa'nın ağabeyi olan karakter, anlatıda pek etkin olmasa da verdiği iletiler bakımından oldukça önemli bir yere sahiptir. Çoğu zaman söylemleriyle yazarın sözcülüğü görevini üstlenir. Sımcak tren istasyonunda demirbaş işçisidir. Oldukça olumlu bir profil çizen karakter, diğer köylü tiplerinden hayli farklıdır. Batıl inançlara, hurafelere, eşkıyalığa ve emek sömürüsüne sonuna kadar karşıdır. Eğitimli bir kişilik olduğu için babası tarafından muhtar olmaya zorlanır fakat siyasetin ne kadar yozlaştığının farkında olan Murat, işçi olmayı tercih eder. Köylülere yönelik oldukça faydalı eleştiriler yapsa da herkes onu alaya alır. Köylüler tarafından hem saygı görür hem de aşağılanır. Mustafa'ya iyi örnek olmaya çalışır ve yol gösterir. Kişilik özellikleri olarak Murat; duyarlı, bilinçli, meraklı, güdümlü, canlı, soyut, ilerlemeci, uzlaşmacı, dostane, yardımsever, nazik, cömert, güvenilir, hoşgörülü, dürüst, sorumlu, ciddi, dikkatli, bilge ve sakin bir karakterdir.

Etkinlikler Yamören'in küçük başağası olan Murat, Ahilik sisteminin izlerini taşıyan bir kurulun yöneticiliğini yapar. Zamanında köyün modern okullarından birinde eğitim almıştır ve öğretmenlerini hep minnetle anar. Babası tarafından muhtar olması istenmişse de o, siyasetin ne kadar kirli olduğunun farkındadır ve Sımcak tren istasyonunda demirbaş işçisi olarak çalışmaya karar verir. Babası Yakup Ağa, bu tercihinden dolayı onunla sürekli dalga geçer ve Mustafa'yı onun gibi olmaması konusunda uyarır. Murat, köyün ağaları tarafından pek sevilmmez. Çünkü köylülere sürekli haktan ve adaletten bahsetmektedir. Ama onun söylediklerini köylüler de pek ciddiye almaz. Sürek çeşitli muzırlıklara bulaşan kardeşini ve Vahit'i uyarır. Onlara birçok konuda akıl verir. Vahit'in sevdiği kız olan Güldane'yle evlenecek olan Candarma Nail'i, Vahit konusunda uyarır. Vahit'i fazla zorladığını söyler. Köylülerle ilgili oldukça yapıcı eleştiriler getirir. Bu açıdan yazarın sözcülüğünü yapar niteliktedir. Murat, sevdiği kızla evlenir. Köydeki birçok anlaşmazlığın çözüme kavuşmasında aracılık eder. Mustafa Ankara'ya gitmeye karar verdiğinde ona engel olmaz. Aksine bu sayede, biraz olgunlaşabileceğini düşünür.

Etkileşim Aslında oldukça edilgen bir konumda olan karakter, yazar gerekli iletileri vermeye karar verdiğinde ortaya çıkar. Bu bakımdan oldukça önemli bir yere sahiptir. Anlatı boyunca onu pek eylem halinde görmeyiz. Fakat belirli noktadaki söylemleri ve verdiği iletiler oldukça önemlidir.

ÖRNEK ANILAR

Uzlaşmacı Vahit'le Nail'in arasındaki husumeti bilen Murat, onların kavga edeceğini anlayınca onları uzlaştırmaya çalışır: “Ayıptır, ayıp... Köpek saldırır, bıçağa davranırsınız, birisi yüzünüze sert baksa bıçağa davranırsınız”.

Sorumlu Köylüler her haksızlığa uğradıklarında kendi adaletlerini sağlamaya çalışırlar. Murat onlara bunun doğru olmadığını söyler. Bir sorun olduğunda bu durumdan heyetin haberi olmalıdır: “Bilsen de 'bilmiyorum' diyeceksin... Söz getirip götürmek olmaz. Köyde delikanlıların iki tane başağası var. Böyle bir şey olunca onlara bildirmeli”.

Akil Köylüler arasında meydana gelen sorunlarda danışılan kişidir: “Mustafa'nın ağası Murat'a soralım mı? Murat bilir. Bakalım hangisi doğru?”.

İlerlemeci Köylüler arasında inanılan batıl inançlara ve hurafelere karşıdır. Eski tipteki okulları reddeder ve çağdaş eğitimi destekler: “İyi dinle... Sözüme kulak vereceksin. Oğlanı yeni yazı okuluna göndermek yok. Oğlunu Kurşunlu'nun beş sınıflı okuluna hiç göndermeyeceksin... Hocadan Kur'an

öğrensın, akıllı ise eski yazı öğrensın. Benım Murat'ı Kurşunlu'nun okulu bozdu. Beş yıl okuttuk, beş yıl şıkır şıkır paralar verdık... Hesaplasam, iki çift öküz parası tutar”.

Eleştirel Köylülerın olumsuz davranışlarının ve tutumlarının farkındadır. Bunlarla ilgili yapıcı eleştiriler getirir: “Başımızda bir belâ daha var: Kurnazlık... Aklımıza bir şey gelir, ‘Bunu bizden başkası bulamaz’ diye güvenırız. Beş paralık kâr için, beş yüz kuruşluk zarara girmemiz hep kurnazlıktan... Bu dünyada kurnazlık gibi belâ yok!..”.

Mantıklı Köylüler, kendi halkını soyan ve onlara zorbalık eden eşkıyaları el üstünde tutar. Murat, eşkıyalığın övülecek bir yanının olmadığını dile getirir: “Eğri Ahmet rezilin biri, vatana gâvur girmiş, eşkıyalık sırası mı? Gâvurun üstüne gitse ya... Bizim subayı vuracağına gâvur subayı vursa ya...”.